

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Снежина Величкова Врангова-Петкова,
НМА „Проф. Панчо Владигеров”, катедра „Теория на музиката”
относно конкурс за заемане на академичната длъжност

професор по полифония

в направление 8.3. Музикално и танцово изкуство,
обявен в Държавен вестник, бр. 75/24.09.2019 г.
за нуждите на катедра „Теория на музиката”
към НМА „Проф. Панчо Владигеров“

Конкурсът за професор по полифония в направление 8.3. Музикално и танцово изкуство е обявен за нуждите на катедра „Теория на музиката” при ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров”. Единственият кандидат в него – доц. д-р Сабин Леви – покрива Минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ и отговаря на общите условия за участие по реда на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НМА.

Сабин Леви е фигура, открояваща се в националния музикалнокултурен и академичен живот с комплексния характер на професионалните си изяви, обхващащи изключително широко поле активности, рядко проследими в мащаба на индивидуалната личност. Започнал образованието си в НМУ София, което завършва със специалност „пиано”, той получава солидна висша професионална подготовка в чужбина (Академия Рубин, Йерусалим – бакалавърска степен по орган и композиция, 1995; Университет Бригам Янг, Юта – магистърска степен по същите специалности, 1997, 1998), увенчана през 2004 г. с доктортите му по композиция и орган от Канзаски университет, САЩ. Изграждайки и утвърждавайки професионализма си като църковен органист, преподавател по орган, пианист, корепетитор, карилонер, хоров диригент и като композитор зад граница, Сабин Леви избира да се завърне и продължи да

работи в България, подобно големите фигури на националната ни музикална култура от отминалото столетие, отдавайки се на многопосочна дейност като автор, преводач, съставител и редактор на музикалнонаучни текстове, композитор, концертиращ органист, преподавател по полифония¹. Сабин Леви преподава в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ от 2011 г., а през 2015 г. се хабилитира като доцент по полифония², водейки също и дисциплините „Орган“ и „Въведение в компютърната нотация“.

В настоящия конкурс Сабин Леви кандидатства с хабилитационния труд „Технически и творчески предизвикателства при писане на сложна фуга“, София, 2019 и впечатляваща с размаха и обхвата си научна и художественотворческа дейност, показваща творческа зрялост, активност и широта на интересите:

- 13 статии върху проблеми на полифоничната композиция и дидактиката на обучение по полифония в специализирани периодични издания в областта на музиката: *Българско музикознание*, *Музикални хоризонти*, академични и университетски издания: *Алманах на НМА „Проф. Панчо Владигеров“*, *Научни трудове* на Русенски университет, *Сборник материали от конференция*, на АМТИИ; специализирани музикологични сайтове – *Галерия на думите/Музикален логос*;

- създаване и администриране на музикологичния сайт „Независим музикологичен портал“ musicology-bg.com;

- изключително активна концертна дейност в редица български градове (София, Варна, Русе, Добрич) и в чужбина – Германия (Шнееберг, Регенсбург), Израел (Йерусалим, Хайфа), Великобритания (Лондон), Норвегия. В редица от тези концерти Леви прибягва до хибридна форма на *концерт-лекция*, в която условностите на концертната комуникация и

¹ Томи Кърклияски асоциира тази интегралност на творческата личност с „енергията, продуктивността и творческата деловитост на барокови майстори“. Вж. **Кърклияски**, Томи. Впечатляващ концерт на Сабин Леви. – В: Алманах на НМА електронно издание.

² Хабилитационният труд за доцентура на Сабин Леви е „Полифонични аспекти в музиката на Артур Онегер“ (2014).

традиционната дистанция между изпълнител и публика се преодоляват – факт, благоприятстващ популяризацията на органовата музика и култура и приобщаването на възможно най-широк кръг от хора към нея.

Освен концертите с бароков и романтически органов репертоар, се открояват и тези с авторска музика, обхващаща около 60 опуса в областта на камерната и органовата музика – творби, оценени както от публиката, така и от специалисти – жури в конкурси по композиция. Впечатляващ е фактът, че Сабин Леви не само записва и издава на CD авторските си композиции³, но е и съставител на издадената от СБК мащабна 13-томна поредица „Пиеси за орган от български композитори”, с което заявява познание и отношение към националната жанрова традиция и дава своя влог в социализацията и разпространението ѝ.

В аналогичен план и в пряка връзка с преподавателската му дейност е и **изследователският интерес** на Сабин Леви към фундаментални в национален и европейски мащаб текстове в областта на контрапункта⁴, едни от които той *преиздава и коментира* – „Контрапункт. Полифония” и „Задачник по хармония, контрапункт и оркестрация” от Асен Карастоянов, – а други *превежда с критически бележки и коментари* – раздела за строг стил в *Gradus ad Parnassum* от Йозеф Фукс⁵ и „Контрапункт”⁶ от Кнуд Йепезен. Тези основополагащи музикалнотеоретични и дидактически текстове се превеждат за първи път на български език и това е обстоятелство, заслужаващо изключително висока оценка, предвид пряката и осезателна възможност за вграждане в съвременната система на музикалнотеоретично познание и образование.

³ *Music from the Years Past, 2016; Organ Choral preludes, based on Sepharadic Songs, 2017* и *Sabin Levi – Composer, Organist, 2019*.

⁴ Достъп до всички тези издания – преиздадени и преведени с коментари и критически бележки от Сабин Леви – е възможен и чрез сайта musicology-bg.com, където те са качени в pdf формат.

⁵ **Фукс**, Йохан Йозеф. Полифония: Струг стил с Йохан Йозеф Фукс (частичен превод на български на горния труд, преводач Сабин Леви, редактор Наташа Япова). София: In Sacris, 2017.

⁶ **Йепезен**, Кнуд. Контрапункт. Полифоничният строг стил на XVI век. Преводач Сабин Леви. Ред. Горица Найденова. София: In Sacris, 2019.

Основният труд, с който Сабин Леви кандидатства в настоящия конкурс, – „Технически и творчески предизвикателства при писане на сложна фуга” – е изследване, което определено може да бъде наречено уникално, тъй като представлява творчески проект, смее да твърдя, без аналог в национален мащаб. С него Сабин Леви създава синтетичен модел, основан на творческите и композиционни аспекти на практическо създаване на музика чрез техническите средства на полифонията и, едновременно с това, съдържащ елементи на историческо, жанрово-стилистично, аналитико-теоретично изследване.

Хабилитационният труд е с обем 158 страници, разпределени във въведение, шест аналитично-творчески проекта, заключение, приложение с партитурни текстове на авторски и чужди композиции, както и CD с аудиозаписи на шестте авторски сложни фуги, съдържащи се в него. Логическата му структура е образец за допълващото се периодично действие на дедуктивна и индуктивна логика: от общите исторически предпоставки, очертаващи пътя от възникване на практиката контрапунктиране на две (и повече) мелодии с различни музикалноизразни характеристики в условията на жанровете мотет (XII-XIII в.), *quodlibet*⁷, клавирен ричеркар (XVI-XVII в.), барокова ария и хорална прелюдия и теоретичните и композиторски концепции за самата сложна фуга⁸, към авторското създаване на такъв тип композиции като стилизация на жанровите форми на триосоната, хорална прелюдия, огледална фуга и пр., при което конкретните решения отново се контекстуализират в паралелно течащите сравнителни линии с жанрови и композиционни образци на всеки от избраните типове. Интересно е да се отбележи, че цялостната

⁷ В широк исторически диапазон от Ренесанса (испанските песенно-танцувални жанрове вилянсико, енсалада, пародийната меса), през барок и класицизъм до съвременността.

⁸ Въпреки че в до-Баховата епоха в музиката (особено клавирната) на композитори като Свелинк, Фрескобалди, Фробергер присъствието на повече от една тема във фугиран стил на изложение е често явление, в теорията на времето няма специфичен термин за този феномен. Определението „двойна фуга”, означаващо всяка фуга с две или повече теми и общо – превратния контрапункт, е дадено за пръв път в началото на XVIII век от Матезон в *Das neu-eröffnete Orchestre*, 1713.

структура на текста също е работа по модел, заявен в два знаменателни опуса на Антон Рейха – *Trente-six fugues pour le piano-forté, composées d'après un nouveau système* оп. 36 и *Études pour le piano-forté: dans le style fugué à l'usage des jeunes compositeurs* оп. 97 – опуси, в които Рейха демонстрира новаторски творчески подход към фуговата композиция, разчупвайки редица канони, установени в историческата ѝ практика (оп.36) и екстраполирайки чертите ѝ в жанра на етюда (оп. 97), който сам по себе си, подобно на капричиото, носи черти на жанрова трансмодалност. Макар и в двата случая (Рейха – Леви) да става въпрос за текст и музикални композиции, създадени с дидактическа цел, впечатляващ е фактът, че в получената творческа лаборатория отвътре навън се дава една възможна „граматика на фантазията”, а жанрът, стилът и композицията на сложната fuga и фугата като цяло, се представят като неизчерпаемо поле на въображението, в чиято сложна мрежа от влияния, взаимопрониквания и кодове, предпоставените и новаторските аспекти са съчетани на вариационен принцип в общата тема **творчество** „в сложния и организиран свят на полифонията”. Както самото заглавие насочва, в основата на труда на Сабин Леви стои проблемът „композиция на сложна fuga”, а под повърхността – и този на работа по модел с **ясно формулирани и различни във всеки случай жанрови и историко- и индивидуалностилкови параметри** при едно задължително условие – присъствието на иновативен или, както авторът го нарича, „експериментален” елемент. Композираните шест сложни fugи и съпътстващите ги исторически и аналитични текстове в структурата на изследването са означени като проекти: 1) тригласна двойна fuga като възможен финал на Бахов тип органова триосоната, 2) тригласна двойна асиметрично-огледална fuga⁹, 3) четиригласна двойна огледално-

⁹ По дефиницията на автора, за разлика от огледално-симетричната, асиметрично-огледалната fuga не предполага централна ос на симетрия с огледално разположение на гласовете, а разбъркан вариант на подредба на гласовете в *inversus*.

симетрична fuga, издържана като фугирана хорална прелюдия (с с. f. „Биляна платно белеше”¹⁰), 4) петгласна тройна fuga с ретрограден контрапункт в романтически стил с импресионистични елементи, с функция на бавна част в сонатен цикъл¹¹ за трима изпълнители (пиано и още два инструмента), 5) шестгласна четворна полиметрична fuga в късноромантически стил¹² с посвещение на Макс Регер под формата на *soggetto cavato* – R (re) – E – G – E – R – в заключителните тактове, 6) двойна четиригласна fuga, също с включена солмизационна тема (*soggetto cavato*) НАДЕЖДА – НАДЕГДА, в Хиндемитов стил. Всеки проект е съставен от 1) аналитична част, включваща поне три типа „съображения“ – композиционни (отнасящи се до форма, техника, език, тематизъм), стилистични (съотношение на работа по модел и творчески експеримент) и жанрови и 2) нотния текст на творбата.

Използваната в текста литература включва двадесет и един авторитетни източника, селектирани на база пряката им връзка със засегнатата проблематика, четири реферативни статии от енциклопедични издания, нотография, включваща шест чужди опуса, коментирани в текста, както и редица препратки към информация от областите на изобразителното изкуство, литературата, математиката. Следвайки историческия принцип на подредба на материала както в уводната част, така и аналитико-композиционните проекти, Леви се намира в непрекъснат диалог с теоретичните концепции на автори като Марпург, Фукс, Рейха, Керубини, Йепезен, Карастоянов и ги интерпретира творчески както в анализите си на полифоничните феномени от въвеждащата част, така и

¹⁰ Фугираната хорална прелюдия е част от историческата жанрова традиция на барока, а огледалната композиция – част от композиционния експеримент в условията на жанрово „доизговаряне”.

¹¹ В тази сложна fuga две от трите теми са докомпозиционни – двутактов палиндром върху основата на песента „Ела” от Борис Хинчев и първа тема на Финала на Моцартовата Симфония „Юпитер”, третата е авторска, а в интермедията и фрагмент от финалния раздел е включен мотив от Прелюдията на Дебюси „Стъпки по снега”.

¹² Върху две чужди и две авторски теми, композирани на принципа на ритмическия контраст спрямо докомпозиционните („Хубава си моя горо” и ВАСН).

впоследствие „отвътре навън”, в музикалния текст. Сам по себе си, той носи освен отпечатъка на строгия полифоничен ордер, и знаците на инвенция, създаваща одухотворени от творческата фантазия форми върху предварителната установка на композиционния замисъл.

Изследването е с безспорен принос за българската музикология характер, а предвид синтетичната му природа, постиженията в него могат да бъдат открити в различни направления – полифония, композиция, анализ, история. Напълно обективни са изведените от самия Сабин Леви приноси на труда – *„първо изследване в България, посветено изцяло на сложната fuga”, „анализ и коментар на технически (полифонични), стилови и композиционни аспекти на целия проект”, „изследване и списване с музикологична цел”*; принос са и самите различни видове сложни фуги, отново без прецедент в националната композиционна практика, заради свободното използване и творческа демонстрация на таблично систематизирани (с. 31-34) и проследими в нотния текст *„над 50 различни полифонични техники, даващи възможност на читателя да проследи написаните пиеси (отвън навътре), както и да използва различните прийоми на полифоничен подход при писане на такива форми”*. Към тях бих добавила блестящите анализ и реализация на жанров и формообразуващ синтез, осъществени в редица от фугите: огледална fuga и старинна двуделна форма във втората fuga, хорална фугета, сложна fuga и огледална fuga в третата, хорална фантазия и сложна fuga в четвъртата.

Освен дадената в началото жанрово-историческа информация, по протежение на текста Сабин Леви разсредоточава и множество ценни коментари във вид на кратки бележки върху феномени от жанровата система на Ренесансовата и бароковата полифонична музика и свързаните с тях композиционни стратегии, които считам за приноси от гледна точка обогатяването на аналитичния музикалножанров инструментариум и

създаването на база за ориентация във формообразуването и тематичната организация в тези епохи по отношение на жанрове като бароковата ария, хорален прелюд, хорална fuga, вилянсико, енсалада, *quodlibet*. В тази връзка, изказаните композиционни съображения за динамика и фантазия в облика на формата са една безценна авторефлексия, която е ярък ориентир за аналитичния подход, едновременно прикрепяйки го в руслото на жанровата традиция и освобождавайки го в посока полифункционалност и синтез на принципи. Дедикациите, вплетени във вид *soggetto cavato* (Регер) и теми и мотиви от емблематични творби¹³ на Бах, Моцарт, Дебюси, Борис Хинчев, както и тематизацията на знакови за българската култура песни като „Биляна платно белеше” и „Хубава си моя горо”, очертават параметрите на целенасочено постигнат в проекта, основан на разнопосочни неоапелации, „хибриден стил”, който дава възможен съвременен алгоритъм за рефлексия на жанрови и стилистични традиции посредством анализ и възсъздаване на изразните и композиционните им параметри.

Цялостното творческо присъствие и многопосочните измерения на личността на Сабин Леви носят отпечатъка на мултикултурната среда, която го формира като професионалист в духа на няколко различни образователни традиции в областта на полифонията – българска, израелска, американска, френска. Този космополитен дух, пряко проектиран в преподавателската дейност на кандидата, и продължението чрез него на дългогодишна традиция на НМА, свързваща дисциплината „полифония” с имената на ярки фигури на националната композиторска школа, са залог за приемствеността във възпитаването на нейния етос в

¹³ Възможната аналогия с Ария (композирана като синтез между старинна двуделна форма и хорален прелюд) из „Suite dans le style ancien” (Entree, Sarabande, Gavotte, Choral Fugue, Aria, Toccata) от френския композитор с полски произход Александър Тансман (1897–1986), в чиито последни тактове се разчита импликация на началния мотив от Етюд оп.10 №3 на Шопен, показва и устойчивост на подобен тип решения в контекста „стилизация – дедикация”, заложена още в първата половина на XX век.

следващите поколения, както и креативен стимул вече даващ своите резултати.

Всичко изложено до момента и очертаният ярък политематизъм в изявите на Сабин Леви, чиито измерения очертават нови творчески, научни и образователни перспективи в областта на полифонията, основавайки се на сериозния фундамент на съществуващата традиция, е основание да подкрепя с цялата си професионална убеденост кандидатурата му и да предложи на почитаемото научно жури да му присъди академичната длъжност „професор”.

20. 01. 2020 г.
София

Изготвил рецензията:
(доц. д-р Снежина Врангова-Петкова)